EDUSKUNNAN MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNALLE
Mmv@eduskunta.fi

ASIA **MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNTA ASIANTUNTIJAKUULEMINEN 21.11.2018 / HE 154/2018 VP / ASIANTUNTIJALAUSUNTO**

1. Esityksen perustuslainmukaisuudesta

Hallituksen esityksessä laiksi eläinten hyvinvoinnista ehdotetaan eläinten teurastusta koskevia säännöksiä muutettavaksi siten, että eläin olisi aina tainnutettava ennen teurastusta. Muutos koskisi paitsi uskonnollisista syistä noudatettavaa erityistä teurastustapaa että yksityiskäyttöön teurastettavaa siipikarjaa.

Esityksessä kiellettäisiin verenlaskun aloittaminen ennen kuin eläin on asianmukaisesti tainnutettu tai lopetettu kyseisen eläinlajin tainnutukseen tai lopetukseen soveltuvalla menetelmällä. Nykyisessä laissa sallitaan uskonnollisista syistä noudatettava erityinen teurastustapa, jossa verenlasku aloitetaan tainnuttamisen kanssa samanaikaisesti. Jatkossa teurastettava eläin olisi aina tainnutettava ennen verenlaskun aloittamista.

Ehdotuksen hyväksyminen tarkoittaisi sitä, ettei uskonnollisella tavalla toteutettu teurastus, juutalaisten kosher-ruokavalion mahdollistava shechita-teurastustapa ja muslimien halal, olisi enää mahdollista.

Em. perusteella esityksen eläinten teurastusta koskeva säännös on ristiriidassa Suomen perustuslain 11 §:n kanssa, jonka mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa.

Perustuslakivaliokunnalle kuuluvaa lakien perustuslainmukaisuuden ennakkovalvontaa täydentää Suomen perustuslain mukainen lakien perustuslainmukaisuuden jälkikäteinen valvonta: Jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle.

2. Esityksen suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18 ja 19/1990) eli Euroopan ihmisoikeussopimus on Suomessa saatettu voimaan lailla. Siten sopimuksen määräykset ovat sovellettavissa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa laintasoisina.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen artiklassa 9 § 1 säädetään jokaiselle kuuluvasta oikeudesta uskonnonvapauteen:

> Jokaisella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa tai uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin.

Ihmisoikeussopimuksen artiklan 9 § 2 mukaan:

> Henkilön vapaudella tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on lausunut tuomiossaan Cha'are Shalom Ve Tsedek v. France rituaaliteurastuksen[1] kuuluvan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan suojan piiriin:

> 74. It follows that the applicant association **can rely on Article 9 of the Convention** with regard to the French authorities' refusal to approve it, **since ritual slaughter must be considered to be covered by a right guaranteed by the Convention, namely the right to manifest one's religion in observance, within the meaning of Article 9.** [2]

Hallituksen esityksessä[3] on lausuttu tuomion osalta seuraavaa:

> Tuomioistuimen mukaan tapauksessa ei kuitenkaan ollut kyse uskonnonvapauden rajoituksesta, koska uskonnollinen yhteisö pystyi hankkimaan tarvitsemaansa erityisellä tavalla teurastettua lihaa ulkomailta.

Lausutun perusteella voisi asiaan vihkiytymätön saada perustellusti sen käsityksen, ettei uskonnollisen teurastamisen kieltäminen ole uskonnonvapauden rajoittamista, kunhan mainitulla tavalla teurastettua lihaa voi tuoda ulkomailta. Käsitys ei luonnollisestikaan olisi oikea.

Jotta tuomioistuimen todellinen kanta mainitussa tapauksessa kävisi selville, on syytä avata tapauksen perusteluja. Mainitussa tapauksessa oli kyse yhden uskonnon sisäisiin teologisiin tulkintoihin liittyvistä seikoista:

> 78. However, when another religious body professing the same religion later lodges an application for approval in order to be able to perform ritual slaughter, it must be ascertained whether or not the method of slaughter it

[1] Neuvoston asetuksen 2 artiklan mukaan 'uskonnollisella rituaalilla' tarkoitetaan eläinten teurastamiseen liittyvien toimien sarjaa, jonka määrittää uskonto.
[2] Lihavointi allekirjoittaneen.
[3] Sivu 212 i.f.

> seeks to employ constitutes exercise of the freedom to manifest one's religion guaranteed by Article 9 of the Convention.
>
> 79. The Court notes that the method of slaughter employed by the ritual slaughterers of the applicant association is exactly the same as that employed by the ACIP's ritual slaughterers, and that the only difference lies in the thoroughness of the examination of the slaughtered animal's lungs after death. It is essential for the applicant association to be able to certify meat not only as kosher but also as “glatt” in order to comply with its interpretation of the dietary laws, whereas the great majority of practising Jews accept the kosher certification made under the aegis of the ACIP.

Tuomioistuin perusteli hylkäävää kantaansa muun muassa seuraavasti:

> 82. But the Court takes the view that the **right to freedom of religion guaranteed by Article 9 of the Convention cannot extend to the right to take part in person in the performance of ritual slaughter and the subsequent certification process**, given that, as pointed out above, the applicant association and its members are not in practice deprived of the possibility of obtaining and eating meat considered by them to be more compatible with religious prescriptions.[4]

Tuomion perusteluista käyvät ilmi tapauksen erityispiirteet, joiden perusteella tuomioistuin on hylännyt hakemuksen, mutta joilla ei kuitenkaan ole ennakkopäätösarvoa. Tuomion ennakkopäätösarvo perustuu perusteluiden kohtaan 74., jonka mukaan uskonnollinen teurastus kuuluu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan suojan piiriin.

Hallituksen esityksen hyväksyminen merkitsisi kaikkinaisen kiellon asettamisesta eläinten uskonnolliselle teurastamiselle. Siten esityksen eläinten teurastusta koskeva säännös olisi ristiriidassa ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan kanssa. Ihmisoikeustuomioistuimen artiklan 9 § 2 kohdalla esittämät perusteet eivät muuta asiaa toiseksi, toisin kuin hallituksen esityksessä saatetaan antaa ymmärtää.

Sopimusrikkomusten välttämiseksi ihmisoikeusvelvoitteet tulisi huomioida jo säädösvalmistelussa; so. säädökset tulee kirjoittaa lainvalmisteluvaiheessa sellaisiksi, ettei ristiriitaa kansallisen lain ja ihmisoikeusvelvoitteen kesken synny. Joka tapauksessa ihmisoikeusvelvoitteet tulee ottaa huomioon viimeistään lakia säädettäessä.

3. Eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä annetun neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009

Asetuksen johdanto-osassa todetaan:

> Direktiivillä 93/119/EY säädettiin tainnutusta koskevasta poikkeuksesta teurastamossa tapahtuvan uskonnollisen teurastuksen yhteydessä. Koska jäsenvaltioiden erilaisista olosuhteista johtuen uskonnolliseen teurastukseen liittyvät yhteisön säännökset on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä eri tavoin ja koska kansallisissa säännöissä otetaan huomioon näkökohtia, jot-

[4] Lihavointi allekirjoittaneen.

ka menevät tämän asetuksen tarkoitusta pidemmälle, on tärkeätä, että ennen teurastusta tapahtuvaa eläinten tainnutusta koskeva poikkeus säilytetään niin, että kullekin jäsenvaltiolle jätetään kuitenkin tietty määrä toimivaltaa. Näin ollen tässä asetuksessa kunnioitetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 10 artiklassa vahvistettua uskonnon vapautta ja oikeutta tunnustaa uskontoa tai vakaumusta jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin.

Teurastus ilman tainnuttamista edellyttää tarkkaa kurkun leikkaamista terävällä veitsellä, jotta eläimen kärsimys olisi mahdollisimman vähäistä. Lisäksi jos eläimen liikkumista ei mekaanisesti rajoiteta leikkaamisen jälkeen, veren poistuminen todennäköisesti hidastuu, mikä pitkittää kärsimystä tarpeettomasti. Naudan-, lampaan- ja vuohensukuiset eläimet ovat yleisimmät tällä menettelyllä teurastettavat lajit. Ilman tainnutusta teurastettavien märehtijöiden liikkumista olisi sen vuoksi rajoitettava yksittäin ja mekaanisesti.

Esityksen eläinten teurastusta koskeva säännös olisi ristiriidassa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 10 artiklan kanssa.

4. Lihatuotteiden tuonti ja vienti

Lainsäädännön arviointineuvosto on lausunnossaan VNK/1093/32/2018 todennut:

> "Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa tulisi käsitellä sitä, onko lain teurastusta koskevilla säännöksillä mahdollisesti vaikutuksia tiettyjen uskonnollisten ryhmien lihan ja lihatuotteiden kotimaiseen kysyntään. Missä määrin lihan ja lihatuotteiden tuonti voisi lisääntyä?"

Hallituksen esityksessä[5] todetaan, ettei ehdotuksella arvioida olevan vaikutusta kotimaisen lihan kysyntään tai saatavuuteen.

Arvio ei ole oikeaan osunut: mikäli eläimen verenlaskun edellytykseksi säädetään sitä edeltävä eläimen tainnutus, eivät teurastamista koskevat uskonnolliset määräykset täyty. Mainitusta seikasta seuraa, ettei Suomessa teurastettu liha täyttäisi uskonnollisia edellytyksiä. Tästä taas seuraa lihan tuonnin määrällinen lisääntyminen.

Arvioitaessa kuinka merkittävästä määrästä olisi kyse tulee ottaa huomioon, että Suomessa asuu tällä hetkellä pysyvästi tai tilapäisesti noin 80.000 – 100.000 muslimia eli 1,5 – 1,8 % maamme koko väkiluvusta. Esityksen vaikutus lihan tai lihatuotteiden (pois lukien sianliha) kotimaiseen kokonaiskysyntään olisi merkittävä. Vastaavasti liha- ja lihatuotteiden tuonti ulkomailta lisääntyisi merkittävässä määrin.

Esityksen hyväksyminen johtaisi myös siihen, että lihan ja lihatuotteiden vienti Suomesta muslimienemmistöisiin maihin lakkaisi pysyvästi.

[5] Sivu 52.

5. Integraatio

Esityksen hyväksyminen ehdotetussa muodossa ei voisi olla vaikuttamatta maahamme viime vuosikymmeninä muuttaneiden muslimien integroitumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Lakiehdotuksen hyväksyminen voisi olla heille signaali siitä, ettei heidän uskonnollista vakaumustaan kunnioiteta ja etteivät he kuulu, ainakaan pysyvänä osana, suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tilanteen hämmentävyyttä olisi omiaan lisäämään se, että samaan aikaan eläinten ei-riistanhoidollinen metsästys säilyisi sallittuna.

6. Yhteenveto

Eläinten teurastusta koskevan säännöksen sanamuotoa tulee muuttaa siten, että se mahdollistaa verenlaskun aloittamisen ennen sitä välittömästi seuraavaa tainnutusta.

Helsingissä 20.11.2018

Atik Ali
varatuomari
Helsinki